

ŠTEMBERK, J. – JAKUBEC, I. *Hotel Alcron / K dějinám symbolu českého a československého hotelnictví.*

Praha: Karolinum, 2022, 156 s.

Nerozsáhlá kniha dvou zkušených autorů (zaměřením hlavně historiků ale také odborníků turismu a u doc. Štemberka navíc i práva) je zdánlivě úzce zaměřena na vznik a vývoj slavného pražského hotelu Alcron. Práce ovšem podává alespoň částečně i nástin vývoje hotelnictví českých zemí včetně zajímavé právní úpravy hlavně od dvacátých do devadesátých let 20. století a přináší i mnohé obecné poznatky o těchto historických obdobích. Dle recenzenta je škoda, že autoři nebyli v tomto ohledu aktivnější – vzhledem k jejich zkušenostem by to odborně nebyl žádný problém – a nepojali knihu ještě šířeji. Pak by velmi úzce pojatý název a hlavně podtitul „Hotel Alcron / K dějinám symbolu českého a československého hotelnictví“, který zájemce asi spíše odradí, mohl být – oprávněněji než v této podobě – například vývoj českého hotelnictví a jeho největší perly.

Celková odborná kvalita je samozřejmě vysoká, což u zkušených autorů, kteří se zabývají dějinami turismu dlouhodobě, nepřekvapí. Struktura textu je převážně chronologická, kdy základem výkladu je vývoj slavného hotelu Alcron stavěného od roku 1929 až do svérázné restituce po roce 1989, k čemuž jsou přiřazeny různé informace z obecných dějin, vývoje hotelnictví, ale i právní úpravy turismu. Jak již recenzent naznačil, tak je dle něj škoda, že tyto obvykle jen drobné odbočky nebyly zpracovány mnohem rozsáhleji. Bylo by asi žádoucí je také důkladněji oddělit, což je zde jen výjimečně – například subkapitola „V zájmu národní bezpečnosti“ ukazuje možnou přínosnost důkladnější analýzy dílčích nebo souvisejících prvků, zde konkrétně aktivity hlavně StB využívající hotely. Leckdy přitom může turismus pozoruhodně charakterizovat určité historické období. Lze uvést třeba pozoruhodnou statistiku, dle které v Praze – z hlediska turismu v českých zemích tradičně zcela klíčové destinaci – bylo před rokem 1989 o desetinu méně hotelových lůžek než před druhou světovou válkou (s. 102), což v kontextu mohutného světového rozvoje turismu od šedesátých let pozoruhodně ilustruje slabiny komunistického režimu.

Knihy zabíhá i do mnoha zajímavých právních problémů, které jsou vzhledem k tomu, že J. Štemberk je vzděláním nejen historik ale i právník, zpracovány kvalitně. Nutno dodat, že kvalitní vyrovnání s právními problémy nebývá vždy v historických publikacích zvykem, a i u velmi renomovaných autorů se najdou někdy až ostudné a pro právníka velmi nápadné chyby. Pozoruhodné je například konstatování, že hotel Alcron zjevně obcházel některé právní předpisy a opatření správy, což mu jako mimořádně prestižnímu hotelu procházelo (s. 40–41). Název Alcron se stal symbolem luxusu, takže byl dokonce bez souhlasu převzat jednou brněnskou restaurací, což bylo nepochybně parazitování na pověsti, ale majitel hotelu zřejmě nijak nezasáhl (s. 57).

Právně zajímavé jsou i relativně velké zásahy státu do hotelnictví hlavně na počátku první ČSR (s. 14–15) dokonce včetně přijetí speciálních zákonů č. 649/1919 Sb. z. a n., jímž zřizuje se instruktorát pro podniky ku přechovávání cizinců, a hlavně č. 54/1920 Sb. z. a n., kterým se omezuje prodej a pronájem hotelů a pensionátů. Zákon z 23. ledna 1920 znamenal pozoruhodné vybočení z obecné státní tendence nezasahovat do ekonomiky typické (právě s výjimkou války a let ihned po ní) na konci monarchie i ve dvacátých letech, takže již § 1 zákona může zastánce volného trhu skoro zděsit: „Prodej anebo pronájem hotelů a pensionátů, nebo jejich částí k jiným účelům, nežli ku přechovávání cizinců, bez povolení ministra průmyslu, obchodu a živností se zakazuje. Rovněž se zakazuje užívatí v hotelích a pensionátech jednotlivých místností, určených ku přechovávání cizinců, k jiným účelům. Smlouvy tomuto paragrafu odporující jsou neplatné.“ Škoda, že kniha tyto aspekty jen zmiňuje bez hlubší analýzy.

Z prvků, které mohly být dle recenzenta důkladněji vysvětleny, lze zmínit zejména mimořádně silný nacionalismus první poloviny 20. století, což vedlo i k vyhranění českému nebo německému charakteru restaurací a jiných podniků, což se kosmopolitního hotelu Alcron světové úrovně výjimečně netýkalo (s. 49–50), ale občas vyvolávalo kritiku tisku třeba při jmenování německého ředitele (s. 55). Stojí za připomenutí dnes těžko představitelný šovinismus, kdy například slavné lázně Poděbrady byly budovány po objevení léčivých pramenů roku 1905 oficiálně jako české národní lázně a čeští vlastenci se dle doporučení měli vyhýbat západočeským lázním, kde dominovali Němci. S tím souvisí i osobní život tvůrce hotelu (v knize poměrně důkladně popisovaný), jehož druhá manželka byla Židovka a dcera tedy poloviční Židovka, což mělo za nacistické okupace dopady.

Autory jsou zkušení odborníci, takže faktografie je velmi spolehlivá, přesto si dovoluje recenzent s několika tvrzeními polemizovat. V knize se obecně hovoří u českého hotelnictví nejvyšší úrovně téměř výhradně o Praze (např. s. 14–15), přitom řada hotelů západočeských lázní dosahovala světové úrovně a slávy. I v menších městech se v první polovině 20. století výjimečně našly kvalitní hotely s moderním vybavením jako Černý kůň v Kutné Hoře – navíc se slavnou historií s dlouhodobými hosty jako Mikuláš Dačický z Heslova (tehdy ještě název U mědinků), Petr Brandl (slavný malíř zde dokonce po pitce zemřel) nebo Karel Havlíček Borovský (zde se mj. připravoval na legendární soudní proces).

Autoři asi měli do seznamu literatury uvést více vlastní literatury, chybí zejména rozsáhlá ale cenná publikace J. Štemberka *Prameny a literatura k dějinám cestování a cestovního ruchu v českých zemích a Československu v první polovině 20. století* (Praha: Vysoká škola obchodní, 2008, 44 s.). Nejsou zde například ani články obou autorů ve speciálním čísle s tématem cestovní ruch časopisu *Právněhistorické studie* 48/1 z roku 2018 – přitom tento časopis je vedle tištěné podoby v posledních letech také volně na internetu, což je pro čtenáře s odborným zájmem o problematiku velmi přínosné. Zmínit lze i speciální právní čísla časopisu *Studia Turistica* (volně na <https://www.studiaturistica.cz/archives/>), které již od roku 2018 vycházejí jako první číslo v ročníku – v čísle 1/2022 je např. článek J. Štemberka k meziválečné éře. Uvést šla také třídílná práce Zdeňka Kárníka *České země v éře První republiky 1918–1938* (Praha: Libri, 2000–2003) věnující se vedle klasických politických dějin i životnímu stylu včetně mnoha aspektů turismu, mezi nimi alespoň stručně i hotelnictví.

Je stále třeba připomínat interdisciplinaritu právě u výzkumů turismu včetně hotelnictví, které zde zabíhá vedle klíčové historie také do vědy turismu (obor hlavně ekonomů

a geografů) ale i práva, přičemž odborníkům těchto nehistorických oborů nemusí být práce z jiných oborů vůbec známé. Interdisciplinarita je ve vědeckém světě žádoucí a ostatně i oficiálně podporovaná a zohlednění znalostí odborníků jiných oborů přitom patří k nejdůležitějším prvkům – např. recenzent v řadě svých knih k otázce turismu nebo menšin vložil i dosti rozsáhlé kapitoly s obsahem pro některé obory triviálním, ale pro jiné odborníky téměř nebo zcela neznámé (s upozorněním na začátku, že pro právníky nebo jinde naopak historiky jde o triviální a zjednodušeně podaná fakta). Vcelku je zatím v českém prostředí přínos interdisciplinarity uznáván, ale potřebné specifické přístupy se mnohdy podceňují.

René Petráš

doi: 10.14712/2464689X.2023.36